

ÇİHANBEYLİ - BÖĞRÜDELİK KÖYÜ SİBİRYA TATARLARI VE MÜZİK*

Adem KAYA** - Doç. Dr. Resul BAĞI***

Öz

Anadolu, hem coğrafi konumu hem de çeşitli kültür etkileşimleri (savaşlar, göçler, ticaret, eğitim vb.) sonucunda içerisinde birçok etnik grubu içerisinde barındırmaktadır. Bu etnik gruplar içerisinde araştırma konusu olan Sibirya Tatarları da bulunmaktadır. Köken olarak Özbek olan Sibirya Tatarları, Altınorda devletinin dağılması sonucunda Sibirya topraklarına göç etmişlerdir. Sibirya'da ise bu topluluğa Tatar denilmiştir. Rusların Sibirya topraklarındaki önemli altın madenleri ve dayanıklı hayvan kürklerini keşfetmesi sonucu bu bölgeyi haraca bağlamak istemiştir. Rusların yıllarca süren baskı ve işkenceleri sonucunda göç etmeye karar vermişlerdir. Sibirya Tatarları tarafından önemli bir yere sahip olan Abdülreşit İbrahim'in II. Abdülhamit ile ilişkilerinin iyi olması ve Anadolu İslam dinin rahat yaşanabileceği bir yer olması Sibirya Tatarlarının Anadolu'ya göç etmesindeki önemli faktörlerdir.

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibirya Tatarlarının yaşadıkları göç, savaşlar, aşk, sevinç hüznün gibi pek çok önemli olay, olgu ve his müziklerinde saklıdır. Sibirya Tatarları yaşadıkları anlık olaylarla ilgili beyitler yazarak bunları belirli pentatonik ezgiler üzerinden okumaktadırlar.

Çalışmada gözlem, katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak köydeki sosyo - kültürel hayat, tarihi, göç süreci ve çalışmanın en önemli bölümü Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünün müzik kültürü ele alınmaya çalışılmıştır. Bu müzik kültürü içerisinde ulaşılan türküler tek tek notaya alınmış, müzikal analizleri yapılmış ve türkülerin hece ölçüleri belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarları müzikal kimliğinin göçten sonrada varolan kültürlerini devam ettirmek için çaba gösterdiği gözlemlenmiştir.

Geliş Tarihi: 14 Ocak 2021 - Kabul Tarihi: 17 Şubat 2021.

Atıf Bilgisi: Adem Kaya - Resul Bağ, "Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarları ve Müzik", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 128, Sayı: 252, İstanbul 2021, s. 171-196.

* Bu çalışma Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Adem Kaya tarafından hazırlanan "Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarlarının Müzikal Kimliği: Diasporik Yaklaşım" isimli yüksek lisans tezinin yan ürünüdür.

** Müzik Öğretmeni, kayadem.91@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8401-5941.

*** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müzikoloji Bölümü, resulbagi@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9325-2455.

Bu araştırma, 1907 yılından bu yana Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü'nde yaşayan Sibirya Tatarlarının etnik ve müzikal yapısının yazılı hale getirilerek bu kültürel zenginliğin kalıcılığının amaçlanmasıdır. Literatür taraması sırasında Cihanbeyli Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarları hakkında yapılmış akademik çalışmaların oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırma, sözü edilen konuda yapılmış müzik bilimsel çalışmaların oldukça az ve güncel olmaması bakımından önem teşkil etmektedir.

Anahtar kelimeler: Sibirya, Tatar, Böğrüdelik, Müzik, Göç.

Cihanbeyli / Bogrudelik Village Siberian Tatars And Music

Abstract

As a result of both its geographical location and various cultural interactions (wars, migrations, trade, education, etc.), Anatolia contains many ethnic groups within it. Among these ethnic groups, there are also Siberian Tatars who are the subject of research. The Siberian Tatars, originally Uzbek, migrated to Siberia as a result of the collapse of the Altinorda State. In Siberia, this community was called Tatar. As a result of the discovery of important gold mines and durable animal furs in the Siberian lands, the Russians wanted to tie this region to tribute. After years of persecution and torture of the Russians, they decided to migrate. Having an important place by Siberian Tatars, Abdulresit Ibrahim's II. Having good relations with Abdulhamit and being a place where Anatolian Islam can be lived comfortably are important factors in the migration of Siberian Tatars to Anatolia.

Cihanbeyli / Bogrudelik village Many important events, facts and feelings such as migration, wars, love, joy and sadness that Siberian Tatars went through are hidden in their music. Siberian Tatars write couplets about instant events and read them through certain pentatonic melodies.

In the study, using observation, participant observation, semi-structured interview and literature review methods, the socio-cultural life in the village, its history, migration process and the music culture of Cihanbeyli / Bogrudelik village, the most important part of the study, were tried to be discussed. The songs reached within this music culture were noted one by one, their musical analysis was made and the syllable sizes of the folk songs were determined. As a result of the investigations, it was observed that the musical identity of Cihanbeyli / Bogrudelik Village Siberian Tatars tried to maintain their existing culture after the migration.

This research aims to write down the ethnic and musical structure of Siberian Tatars living in Cihanbeyli / Bogrudelik Village since 1907, and the permanence of this cultural richness is aimed. During the literature review, it was observed that there are very few academic studies about Siberian Tatars in Cihanbeyli / Bogrudelik Village. This research is important in that the scientific studies on music on the subject are very few and out of date.

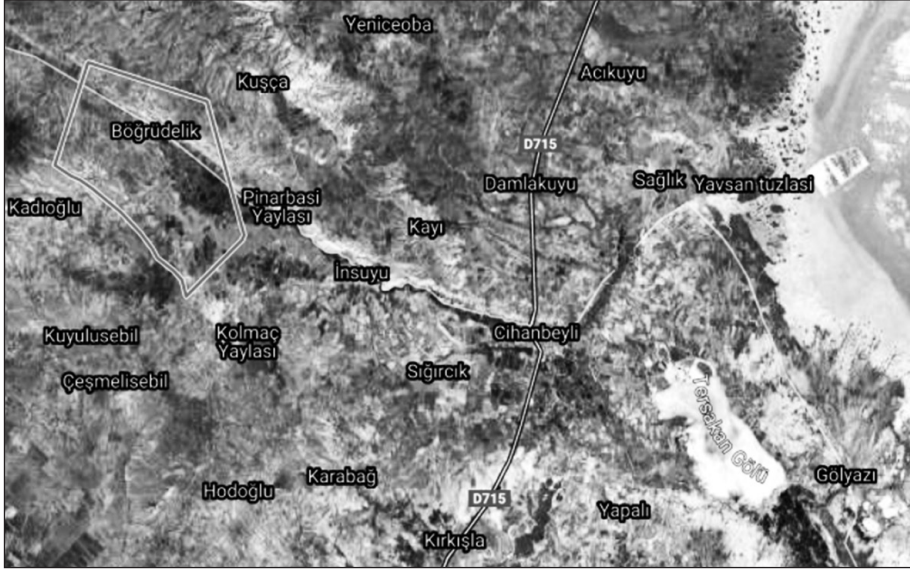
Keywords: Siberia, Tatar, Bogrudelik, Music, Migration.

1. Giriş

Sibirya Tatarları aslen Özbek kökenli bir topluluktur. Altınorda devletinin yıkılmasından sonra Özbekler dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmışlardır. Özbeklerin bir kısmı ise Sibirya'ya göç etmişlerdir. Sibirya'ya göçten sonra ise bu topluluğa Sibirya Tatarı denilmeye başlanmıştır. Asırlar boyu bu bölgede yaşayan Sibirya Tatarlarının bir kısmı Rusların baskı ve işkencesine dayanamamış, II. Abdülhamid'in yardımcılarıyla Anadolu'ya göç etmişlerdir. Anadolu'ya geldiklerinde II. Abdülhamid Sibirya Tatarlarına yerleşmeleri için Edirne, Bur-

sa, Şam ve Konya'da yer belirlemiştir. Onlarda şu an yaşadıkları Cihanbeyli - Böğrüdelik köyüne yerleşmişlerdir.

Konya Cihanbeyli ilçesine bağlı olan Böğrüdelik'in eski adı Reşadiye'dir. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Konya'ya 128 km. mesafede, Cihanbeyli'nin 38 km batısındadır. İnsuyu, Kuşça, Zaferiye, Korkmazlar, Kedioglu köylerine komşudur.

Fotoğraf-1: Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Uydu Görüntüsü¹

Köye göç ettikleri dönemlerde köyün tamamını Sibirya Tatarı oluşturmak-tayken zaman içerisinde köye farklı sebeplerden dolayı farklı etnik topluluk-larda göç etmiştir. Konuyla ilgili olarak Adnan Cengiz şu bilgileri aktarmıştır:

“Köyümüzde şu an Kazan Tatarları, Başkurt Tatarları, Nogay Tatarları ve birkaç hanede Kırım Tatarı da bulunmaktadır. Cihanbeyli / Böğrüdelik Kö-yü'ne komşu olan köylerin çoğunluğu Kürt kökenli köylerdir. Dolayısıyla bu köyler ve Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibirya Tatarları arasında yapılan evlilikler sonucu Cihanbeyli / Böğrüdelik köyünde Kürt kökenli hanelerde bulunmaktadır. Köyde yaşayan Bulgar göçmenleri ise 1950'li yıllarda dö-nemin hükümeti tarafından Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü'ne yerleştirilmiş-tir. Tatarca bilenler köyde kendi aralarında Tatarca konuşmaktadırlar.”²

Halkın yüzde 97'sinin okur-yazar olduğu köyde, bugüne kadar resmi kay-da geçen hiçbir adli vaka yok. Cihanbeyli'yi 'En Temiz Köy' yarışmasında tem-sil eden köy, Konya'da ikinci seçildi. Köyün yolları kilit taşı döşenmiş ve her sokağa çöp konteyneri konulmuş. Japonya'da İslam'ı yaymakla meşhur İslam alimi olan Abdurreşit İbrahim Efendi, bu köyde doğmuş ve büyümüş.³

¹ URL - 1: <https://www.canlimobeseizle.com/uydu-goruntusu-haritasi/konya-ctihanbeyli-bogrudedelik-mahallesi/>

² Adnan Cengiz ile Kişisel Görüşme, 15.05.2018.

³ URL - 2: <https://www.haberler.com/cihanbeyli-de-yasayan-tatarlar-geleneklerinden-3650381-haberi/>

Cihanbeyli - Böğrüdilik köyü, Konya - Cihanbeyli ilçesinde bulunan köyler arasında tek Tatar kökenli köy olma özelliğine sahiptir. Cihanbeyli ilçesinde herhangi bir Tatar köyünün bulunmamasına rağmen köy halkı kültürel zenginliğini koruma çalışmalarında bulunmaktadır. Köyün geneli geçimini çiftçilik, hayvancılık ve inşaat işleri ile sağlamaktadır. Ayrıca köydeki okur-yazar oranının fazla olmasından dolayı çeşitli devlet kademelerinde çalışanlar da bulunmaktadır.

Çalışmada gözlem, katılımcı gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak köydeki sosyo-kültürel hayat, tarihi, göç süreci ve çalışmanın en önemli bölümü Cihanbeyli - Böğrüdilik köyünün müzik kültürü ele alınmaya çalışılmıştır. Bu müzik kültürü içerisinde ulaşılan türküler tek tek notaya alınmış, müzikal analizleri yapılmış ve türkülerin hece ölçüleri belirlenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Cihanbeyli - Böğrüdilik Köyü Sibiryaya Tatarları müzikal kimliğinin göçten sonra da varolan kültürlerini devam ettirmek için çaba gösterdiği gözlemlenmiştir.

2. Cihanbeyli - Böğrüdilik Köyü ve Müzik

Müziğin, geçmişten günümüze toplumun yaşayışını, toplumsal değerlerini, kültürünü, duyu ve düşüncelerini yansıttığı kısaca sosyolojik ve psikolojik durumunu anlattığı düşünülürse, güçlü bir kültürel sürdürülebilirlik aracı olduğu söylenebilir. Müzikal unsurlar, zaman içinde ve her yerde bir kültürü tanımlayan ve sürdüren hafızayı kalıcı ve zorlayıcı anlatılarla iletişim kurmak ve tutmak için taşınabilir, dinamik bir ortam sağlayan sözlü geleneğin kilit bir aracıdır. Müzikal ifade, diğer kültürel kodlar gibi belirli bir kültürün değerlerini ve davranış normlarını yansıtır. Müziğin kültürel aktarımdaki rolüne ilişkin Bağı şu bilgileri aktarmıştır: *“Müzik ve kişisel hafıza kültürel değerlerin yayılmasında önemli etkenlerdir. Sosyal ve kültürel temelli geleneksel müzikler, kültürel hafızanın yayılmasında kültürlenme yoluyla hayatta kalma olanağı bulur. Müziğin dünyaya yayılması aynı zamanda kültürel yayılımı göstermektedir.”*⁴

Toplumların yaşadıkları bölgeler, iklim koşulları gibi etmenler toplumların kültürel farklılıklarının ortaya çıkmasını sağlayan önemli faktörlerdir. Kültürel farklılıklar ise toplumların kültürel kimliklerinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Dolayısıyla toplumların kültürel kimlikleri içerisinde müzikal kimlikleri de ortaya çıkar.

Cihanbeyli - Böğrüdilik köyü Sibiryaya Tatarları göçten önce yaşadıkları bölge, iklim koşulları gibi faktörler onların başka topluluklardan ayıran kültürel farklılıklarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Dolayısıyla kültürel farklılıklar içerisinde müzikal kimlikleri de büyük ölçüde belirlenmiştir. Ancak Sibiryaya Tatarlarının göçten önce Ruslarla yıllar süren savaşları göçten sonra ise Türklerle birlikte yaşamaları hem Ruslarla hem de Türklerle kültürel etkileşimde bulunmalarına sebep olmuştur. Dolayısıyla Sibiryaya Tatarlarının müzikal kimliğinde de etkileşimler yaşanmıştır. Anadolu'ya gelmeden önce akordeon,

⁴ Resul Bağı, *Osmanlı Devleti Nahil'ından Ürgüp Nahil Övme Geleneğine*, Eğitim Yayınevi, Konya 2020, s. 23.

ağız kopuzu ve kemani yoğun olarak kullanırlarken Anadolu'ya geldiklerinde bağlama, kabak kemane, ud gibi Türk müziği çalgılarının kullanılması bu duruma örnektir.

Sibirya Tatarlarının müzikal kimliğini etkileyen bir diğer faktör ise teknolojinin hızla gelişmesi sonucunda insanların istedikleri zaman istedikleri yerde istedikleri müzik türüne ulaşabilme imkanı doğmuştur. Dolayısıyla insanlar yeni şeyler denemişler ya da popüler olana yönelmişlerdir. Böylece dünya genelinde kültürel farklarda azalmalar meydana gelmiş dünya tek kültürlü büyük bir köy olma yolunda ilerlemektedir.

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibirya Tatarları göç öncesi ve göç sırasında birçok trajedik olaylar yaşamışlardır. Göç öncesinde Ruslar Hristiyanlığı ve vergi ödemeyi kabul etmeyen Müslüman Tatarlarını ailelerinin çeşitli baskı ve işkenceler uygulamaktaydı. Konuyla ilgili olarak Topsakal şunlara yer vermiştir:

“Rus çarlığında misyonerlik faaliyetleri sadece Rus Ortodoks Kilisesi tarafından yürütülebiliyor, diğer dinlerin faaliyetlerine izin verilmiyordu. Örneğin, valiler ve komutanlara gönderilen bir emirnamede şöyle yazıyordu: “Eğer Müslümanlar ya da İnovoretsler gizli ya da açık olarak Rus halklarından herhangi birine kendi dinini kabul ettirip sünnet ettirirse aranıp bulunacak 24. maddenin 22. fıkrasına göre idam edilecek, affedilmeden yakılacaktır (Gutogat akt. Topsakal 2017:174).” (Aynı zamanda Hristiyanlığı seçip Yeni Kreşin olanlar içinde kanunla kolaylık sağlanmıştır. 1720’den başlayıp 40’lı yıllara kadar süren bir dizi kanunla bu teşvik ve destek sürdü.”⁵

Konuyla ilgili Beyremova ise şunlara yer vermiştir:

“Rusya İmparatorluğu, 15. yüzyılda bütünüyle Tatarları zorla Hristiyanlaştırma faaliyetlerinden ibarettir. 1552 yılında Kazan işgal edildikten sonra Korkunç İvan’la başlayan bu kötülük, sonradan bütün Rus çarları tarafından da devam ettirilir, Tatarlar zorla Hristiyanlaştırılır, camileri yıkılır, yeni cami yapmalarına izin verilmez. Rus çarı Fedor İvanoviç’in 18 Temmuz 1593 tarihli fermanı ile Kazan’da kiliseler yapılması ve oraya yeni Hristiyanlaştırılmış Tatarların getirilmesi emri verilir. Çar, böylece Tatarların bütün camilerinin yıkılmasını ve bundan sonra yenilerinin yapılmamasını buyurur, Hristiyan olmayan Tatarları, Hristiyanlaştırılan Tatarlarla birlikte yaşamaktan men eder. Aynı buyrukları 1713 yılında I. Petro da çıkarır, Hristiyanlaşmayan Tatar mirzalarının bütün servetinin, mal mülklerinin, topraklarının ellerinden alınmasını söyler. I. Petro, böylece 19 Ocak 1722’de 10-12 yaş aralığındaki erkek Tatar çocuklarının rekruta* alınması hakkındaki karara imza koyar, böylece Müslüman çocukları Rus askerlerinin ve subaylarının hizmetine verilir, Hristiyanlaştırılır, köle yapılır.”⁶

⁵ Ogryzko, 1941, s. 66 akt. İlyas Topsakal, *Sibirya Tarihi*, Ötügen Neşriyat A.Ş., Yayın No: 1237, Kültür Serisi: 708, İstanbul 2017, s. 200.

⁶ Fevziye Beyremova akt. Ercan Alkaya, “18. Yüzyılda İslam’a Karşı Saldırı ve Tatarların Zorla Hristiyanlaştırılması”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 9, Issue: 4, Ankara 2014, s. 26.

Göç sırasında da Ruslar göçü zorlaştırmak için Sibirya Tatarlarını bekletip yılın en soğuk döneminde göç izini vermişlerdir. Türkiye'ye göç ederken soğuk havalardan dolayı çocuklardan ve yaşlılardan hastalanıp vefat edenler olmuştur. Göç öncesi ve göç sırasında yaşadıkları trajik olaylar sonucunda yaptıkları halk müziklerinin büyük bir kısmı hüznü ezgiler olmuştur. Konuyla ilgili olarak Rahmetullah Kurtaran' göre:

"2002 yılında Kazakistan'ın Özkemen şehrine tadilat işinde çalışmaya gittim. Gitme sebeplerimden biri de geçmişe özlemdi. Sabahları çalışırken akşamları da Kur'an kursuna giderdim. Kur'an kursunda otururken Rinat diye birisi yanıma geldi. Ben de o sırada anlatıyordum Omsk'den gelmeyiz şarkularımız, türkülerimiz devam ediyor diye. O da bizde Omsk'den gelmeyiz dedi. Biz de Tatarız dedi. Anneme söyleyeyim dedi. Annesine söylemiş. Annesigil de oğlunun doğum gününe çağırıldılar. Doğum gününe gittim. Yanımda eşimin ördüğü patik vardı. Çam sakızı çoban armağanı onu verdim. Doğum gününe gelenler de aynı bizim gibi konuşuyorlardı. İne günlü balada bala günlü talada yani Annenin gönlü çocukta, çocuğun gönlü orda burda... Seni görünce aklıma annem geldi dedi. Ondan sonra bir şarkı söyledim."⁷

Derleyen: Adem Kaya

Kaynak: Rahmetullah Kurtaran

Notaya Alan: Adem Kaya

üs - ken - çak - ta - cak - tı us - kan i - dik Dal - da - mir - lar - i kı - fık Dal - da - mir - la - ri

6
kı - fi - k İn - d - i biz - ler dar - ga - his - tik ku - s ba - la - la - rı kı - fi - k Ku - s ba - la - la - ri kı - fık

(TATARCA)

üskençaktakçı uskan idik
Daldamırları kıfık
İndi bizler dargalıştık
Kuş balaları kıfık

(TÜRKÇE)

Çocukken yetişirken beraber yetiştik
Aynı dalın damarları gibi
Gayrı biz dağıldık
Kuş yavruları gibi

Eserin müzikal analizi:

Fa karar ses

Pentatonik müzik formuna sahip eserin teması vatan özlemidir. Küy'de VII. dereceden ses kullanılmamış olup karar ses "Fa" sesidir. La(A) karar sesi

⁷ Rahmetullah Kurtaran ile Kişisel Görüşme, 26.01.2019.

⁸ Eserde kullanılan ses dizisi.

diyapozonda do(C)"ye denk gelmektedir. Ayrıca serbest hece ölçüsü kullanılmıştır.

Ço - cuk - ken ye - ti - şir - ken be - ra - ber ye - tiş - tik (13'lü hece ölçüsü)
Ay - nı dal - ın da - mar - la - rı gi - bi (10'lu hece ölçüsü)
Gay - rı biz da - ğıl - dık (6'lı hece ölçüsü)
Kuş yav - ru - la - rı gi - bi (7'li hece ölçüsü)

Eserde tek bir hece ölçüsüne bağlı kalmaksızın, tamamen söz yazarının kendi üslubuna göre yazılmıştır. Serbest hece ölçüsüdür.

Öyle deyince teyze geldi;

"Oğlum o benim çocukluk şarkım. Sen nerden biliyorsun?" dedi.

Bu özlem şarkısı çocukluğa... Oradaki teyze "Sana vasiyetim buradaki kültürümüzü her şeyimizi not al Türkiye'ye gidice yay" dedi. Bende elimden geldiğince yaymaya çalışıyorum."⁹

Rahmetullah Kurtaran Tataristan'daki yakınları ile yapmış olduğu görüşmelerden sonra Türkiye'nin ve dünyanın çeşitli yerlerinden sempozyumlardan davet almış, başta TRT olmak üzere birçok TV programında röportajlar vermiş, çeşitli tez, makale, kitap ve köşe yazıları gibi bilimsel çalışmalarda önemli kaynak kişilerden biri olmuştur.

Yine Rahmetullah Kurtaran ile yapılan görüşmede:

"Şarkılar genellikle hep hasret şarkısıdır. Mesela Sibiry / Omsk'dan çıkarken söylenen bir şarkı var"¹⁰

Kaynak: Sebahattin Orhan

Notalayan: Adem Kaya

Bizim İller

♩ = 60

Biz - il - ler - den çık - kan cakta bas - tık ka - ra yir - le ge Biz il - ler - de
Gü - müs - tu - ğıl al - tın yavsa yit - mez - dıv - gan il - ler ge
Biz - nin - il - ler kay - sı yakta al - maz - i - dim gu - zim - ni
U - cıp - bar - gan kus - ar dındın ey - ter i - dim su - zim - ni
ç e - çek - büir i - dik kayt - sak - dıv - gan il - ler - de

⁹ Rahmetullah Kurtaran ile Kişisel Görüşme, 26.01.2019.

¹⁰ Rahmetullah Kurtaran ile Kişisel Görüşme, 26.01.2019.

Bizim İller Yır'ının müzikal analizi:¹¹

Bizim İller Yır'ın da pentatonik dizi kullanılmamıştır. Bunun sebebi ise Sebahattin Orhan'ın köy gençlerine kendi müzik kültürünü farklı yöntemler kullanarak sevdirmeye çalışmasıdır. Eserin teması vatan özlemidir. Yır'da tüm dereceden sesler kullanılmamış olup karar ses "Mi" sesidir. La(A) karar sesi diyapozonda do(C)'ye denk gelmektedir. Ayrıca serbest hece ölçüsü kullanılmıştır.

BİZİM İLLER

Biz el - ler - den çık - ar - ken (7'li hece ölçüsü)

Bas - tık ka - ra yer - le - re (7'li hece ölçüsü)

Gü - müş de - ğil al - tın yağ - sa (8'li hece ölçüsü)

Bi - zım el - le - ri ye - ri - ni dol - du - ra - maz (12'li hece ölçüsü)

Eserde tek bir hece ölçüsüne bağlı kalmaksızın, tamamen söz yazarının kendi üslubuna göre yazılmıştır. Serbest hece ölçüsüdür.

Böğrüdelik köyünde yaşayan Sibiryalı Tatarları'nı eğlence ve diğer müziksel etkinliklerinde müzik önemli yer tutmaktadır. Kültürü, tarihi, acıları, hüznüleri, aşkları, kederleri, sevinçleri vs. birçok duyguları müziklerinde saklıdır. Köyün kültürel bilgi birikimi bakımından ileri gelenlerinden olan Rahmetullah Kurtaran ile yapılan görüşmede türkülerin yaşanan anlık bir olayı şiir haline getirip onu şarkı olarak da seslendirilebileceğini söylemiştir.

Böğrüdelik köyüne göç ettikten sonra türkülerinde sözleri Türkçeye dönmüş ve ezgilerdeki gırtlak yapısı değişmiştir. Türkülerin orijinaleri Osmanlıca ya da Kiril alfabesi ile okunduğu bilgisine ulaşılmıştır. Topluluk her ne kadar Türkçe konuşan bir ülkeye gelmiş olsa da kiril alfabesini kullanmamaları ve şarkılarındaki sözlerin Türkçe'nin başka bir diyalektiğine dönmesi topluluğun Türklerin içerisinde bile diaspora yaşadığının bir göstergesidir. Hızla gelişen teknolojinin, topluluklar arasındaki evlilikler, Böğrüdelik köyündeki özellikle genç ve orta yaş grubunda kişilerin iş bulma, sağlık sorunları, eğitim ve büyük şehirlerdeki gelişmiş imkanlar dolayısıyla göç etmesi bu durumu daha da hızlandırmıştır.

Sebahattin Orhan ile yapılan görüşmede şu bilgileri aktarmıştır: "Eskiden tiyatrolar yapılırmış, sahneler kurulmuş, kendileri çalıp kendileri oynarlarmış yani oyunları kendileri yazıp kendileri oynarlarmış; bağlaması olan bağlamasını, cümbüşü olan cümbüşünü, akordiyonu olan akordiyonunu getirmiş."¹²

¹¹ Bizim İller Yır'ında kullanılan ses dizisi.

¹² Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme, 16.08.2019.

Fotoğraf-2:

Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü'nde
Köylülerin Kendi Aralarında
Hazırlamış Olduğu Bir Tiyatrodan
Kesit

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünden müzik öğretmeni Teoman Oral ile yapılan görüşmede Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryaya Tatar müziklerinin armonik yapısı hakkında şu bilgileri aktarmıştır: “Türkülerimiz genelde uzun hava ve kısa hava (kırk hava demek istemiştir) olarak ikiye ayrılmaktadır. Ancak yapılan müzikler pentatoniktir.”¹³

Teoman Oral'ın söylemiş olduğu uzun hava ve kısa hava ile ilgili olarak Gazimihal şu bilgileri aktarmıştır:

“Bu iki kısım türkülerin bahsini, evvelki tarihi takriplerimiz ile alâkadar pek dikkate şayan bir noktayı işaretle yetineceğiz: Rusya Türkleri Musiki Halkıyatının başlıca müdekkiklerinden Rybakov'da ora Türkleri'nin savtı musikilerinin iki türlü bulduğuna celp eder: Biri uzun “Küg” diğeri ise kısa “Nakmak” (Raks Havası)... Bunlardan “Küg” tabirinin, Hoca Abdülkadir Meraği'nin bahsettiği Orta Asya Türkleri'ne ait “Kök”ten başka bir şey olmadığı aşikar.”¹⁴

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryaya Tatarları müzik kültüründe müzikler geçmişte çektikleri acılardan dolayı ağıtlar, uzun havalar ön planda olsa da düşünlerinde, şenliklerinde ve önemli günlerde kullandıkları önemli eğlence müzikleri vardır. Bazı eğlence müziklerinde ise kızlı erkekli söyleyip dans ettikleri müzikli oyunlar bulunmaktadır. “Dagmag Çeşme” bu müzikli oyunlara örnektir. Bu türküyü kız ve erkek söylerken akordeon da onlara eşlik etmektedir. Böğrüdelik köyünün girişindeki çeşmeden bahsedilmektedir.

Sebahattin Orhan ile yapılan görüşmede “Dagmag Çeşme” küyü ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“Eskiden evlerde çeşmelerin olmaması nedeniyle kızlar çeşmeye su doldurmaya giderlerdi. Suyu doldururken sevdiklerini beklerler ve geldiklerinde birbirlerine sevdiklerini anlatan beyitler söyleyip birbirleri ile atışmalar yaparlardı. Bundan dolayı bu oyun çeşme başında oynanan bir oyun-

¹³ Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 18.08.2019.

¹⁴ Mahmut Ragıp Gazimihal, *Anadolu Türkülerimiz ve Musiki İstikbalimiz*, (Çev. M.S. Ergan - A.Ş. Ak), Ötüken Yayınları, Ankara 2006, s. 216.

du. 1985’li yıllardan önce kızlar ve erkekler bu oyunu karşılıklı oynarken 1985’li yıllardan sonra kızların oynaması günah olarak düşünülmüş ve erkekler kadın kılıfına girip bu oyunu oynarken kızlar ise hem bu atışma oyunlarından hem de köyde yapılmış olan tiyatrolara alınmamıştır.”¹⁵

Böğrüdilik köyünde müzik önemli yer tutmakta ve müzikal etkinlikler büyük bir ciddiyetle yapılmaktaydı. Düğünlerde yaşlılar odaya toplanır, müziklerini icra ederler. Çocuklar ise bu tip etkinlikleri genellikle kapıdan ya da pencereden gizli bir şekilde dinlerlerdi. Konuyla ilgili Seniye Utmir notlarında şu bilgileri aktarmıştır:

“Başka zamanlarda büyüklerimiz bize öğretmemişlerdi. Düğünlerde yaşlılar tarafından bir odada icra edilirdi. Odaya girme şansımız bile yoktu. Ben küçüklüğümde beri dinlediğim için mi nedense Tatarca şarkı, müzik duyduğumda elimde olmayarak dinlerdim. Hiç unutmam bir kere yine bir düğünde, kapıdan dinliyordum. İçeriden kapı açılınca haliyle içeri girmiş kendimi odanın içinde bulmuştum. Fırsat bu fırsat diye dinlemeye koyulmuştum. Ama büyükler tarafından dışarı çıkarılmışım. Çocuklar ne anlar Tatar yırlarından demişlerdi. Ama öyle olmamalıydı. Çocuklar, gençler kapı aralığundan, pencere dışından dinlememeliydi. Ataların müziğini küçüklüğünden beri iç içe yaşamalıydı, başka kültürleri gibi. O zaman ben de pencere aralığından dinlemiştim hayatımızı bir parçası olan müziği. Büyüklerimizin aklına öğretmek bizim aklımıza öğrenmek gelmemiş. Böyle durumlar çok yaşanmıştır. Bu yüzden Tatarca müzik dinlemenin yasak olduğunu düşünürdüm. Saklı icra ettiklerini düşünürdüm.”¹⁶

Seniye Udmir’in notlarına göre çocukların müzikal etkinliklere alınmamış olmasından kaynaklı müzik kültürünün aktarımında problemler yaşandığı gözlemlenmiştir. O dönemde çocuklar bu müzikleri, kapı eşiklerinden ya da pencere kenarlarından dinlemeye çalışırlardı. Fakat köy evlerindeki odalarda toplanıp yöresel müziklerini icra eden yetişkinlerin, çocukları odalara almaması sonucunda çocukların içinde buldukları müzik kültürüne olan ilgisi azalmıştır. Ayrıca 1990’lı yıllardan sonra gelişmekte olan kitle iletişim araçları vasıtasıyla popüler müziklerin bölge halkına kadar ulaşması, köyde yaşayan insanlar için farklı müzik alternatifleri oluşturmuştur.

Kıçki toy düğün sahiplerinin varlığına, akrabalarının ve damatla - gelinin arkadaşlarının yakınlığı ve çokluğuna bakardı. Orta ve onun üstündeki yaştakiler garmun,¹⁷ ıspırıpke,¹⁸ cümbüş eşliğinde büyük bir odada toplanır ve yıray (türkü söylemeye usta ve güzel sesi olanlar)lar çalgıcılara yakın; saatlerce memleket yırları yırlanırdı. Bir yandan da piyes hazırlanmışsa o oynanır, taklit yapılırdı. Hüseyin Can Ağabey rahmetliyle İsmail Askar ağabey rahmetliydi sanırım; Hacı Rauf ağabey rahmetliyle, Hacı Burhan ağabey’in taklidini

¹⁵ *Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme*, 18.04.2020.

¹⁶ Seniye Udmir’in kişisel notlarından alınmıştır.

¹⁷ Bir çeşit akordeon türüdür.

¹⁸ Keman.

yapmışlardı. Yine Hüseyin Can ağabey rahmetliyle Kerem ağabey rahmetlinin kaşık oyunları hiç unutulmaz. Hacı Hekim Enişte “Küttüv” taklidi, Dündar Emmi rahmetli, Hamdi rahmetli İncili Çavuş oyunu oynarlardı. O kadar çok şey hatırlıyorum ki bunlar yazıya sığmaz. Bizim çocukluğumuz yoksulluk içinde ama rüya gibi bir mutluluk içinde geçti.)¹⁹

Dündar’ın anlatmış olduğu “Küttüv” oyunu ile ilgili Oral şu bilgileri aktarmıştır:

“Köydeki büyüklerimizden duyduğumuza göre tiyatro bize Kazan Tatarlarından gelmektedir. Eskiden düğünlerimizde tiyatrolar sergilenirdi. “Küttüv” oyunu ise komşu köyümüzde yaşayan “küttüv” isminde ayaklarından engelli biri yaşamış. Yaşadığı ev ise köydeki her yeri gördüğü için gelen geçen herkesi izlemiş. Büyüklerimizde onun taklidini yaparlarmış. Bu oyuna da bu kişiden dolayı “küttüv” denilmiş.”²⁰

2.1. Çalgılar

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryա Tatarlarında Sibiryа’da yaşadıkları dönemde akordeon, ağız kopuzu ve keman çalgılarının kullanıldığını bilgisine ulaşılmıştır. Konuyla ilgili Sebahattin Orhan şu bilgileri aktarmıştır:

“Sibiryа Tatarları Buhara’dan göç ettikleri için Tuva Türkleri ve Yakut Türklerinden çok etkilenmemiştir. Tuva ve Yakut Türklerinin müziğinde çeşitli yaylı, üflemeli, telli ve vurmali çalgılar bulunmaktadır. Ancak bu çalgılar Sibiryа’nın güneyine inmemiştir. Bizde davul, bendir gibi ritim çalgıları bulunmamaktadır. Ezgilerimizde ritim sazını ağız kopuzu ile kullanmaktayız.”²¹

Konuyla ilgili Ercüment Yıldırım şu bilgileri aktarmıştır:

“Sibiryа’da yaşadıkları dönemlerde şu an kullanılan daha küçük ve yapı itibari ile farklı bir akorden kullanılmıştır. Akordeonun yanı sıra ağız kopuzu ve keman çalgıları da kullanılmıştır. Sibiryа’ya gittiğim dönemlerde ise çoğu müzisyen bu çalgıları el yapımı almaktadır. Orada özellikle akordeon ve ağız kopuzu üzerine çalışan çalgı yapımcıları bulunmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle bu çalgılar fabrikada da yapılmaktadır. Ancak el yapımı kadar kaliteli çalgılar değildir.”²²

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryа Tatarları göçten önce çoğunlukla akordeon, ağız kopuzu ve keman çalgılarını kullanmışlardır. Göçten sonra Türkler ve Sibiryа Tatarları arasında yaşanan kültür etkileşimi sonucunda, Türk müziği çalgılarının da kullanıldığı gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili Teoman Oral, Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryа Tatar müziğinde kullanılan çalgılar ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır: “Müzüklerimiz için beyitler yazılır. Bu

¹⁹ Cevat Dündar, *Anadolu’da Bir Fener*, Horozoğlu Ofset Matbaacılık T.A.Ş., Konya 2007, s. 61.

²⁰ *Recep Nuri Oral ile Kişisel Görüşme*, 18.04.2020.

²¹ *Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme*, 11.08.2020.

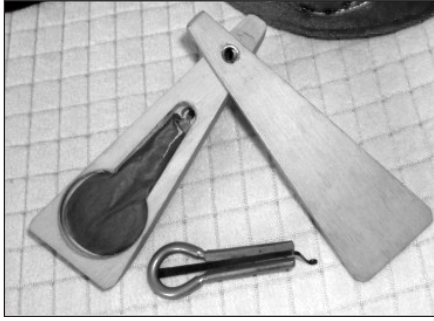
²² *Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme*, 11.08.2020.

beyitler belirli kullandığımız ezgiler üzerinden türkü olarak söylenir ve ağız kopuzu, akordeon, keman, cümbüş, rebap, bağlama gibi çalgılarla çalınır.”²³

2.1.1. Ağız Kopuzu

Türk Dünyası'nın en eski çalgılarından biridir. Parmak büyüklüğünde bir gövdenin arasına gergin şekilde takılmış bir demirden oluşur. Ağızdan nefes üflenir aynı zamanda parmakla da gergin demir tel titretilir. Eski Türk şamanları bu çalgıyı törenlerinde kullanmışlardır. Bu aletin anavatanı Orta Asya'dır ve Türk kaynaklıdır. Tuva bölgesine has bu çalgının 4000 yıllık geçmişi vardır. Ağız Komuzu, Temir, Ağız Arpı, Gubuz, Şan Kopuz gibi isimlerle de bilinir.²⁴

Türk topluluklarında önemli bir yere sahip olan ağız kopuzu Sibiryaya Tatar müziklerinde de önemli bir yere sahiptir. Ağız kopuzunun yanı sıra ağız komuzu, komuz, temir, kobuz, ağız arpı,

Fotoğraf-3:

Rahmetullah Kurtaran'a Ait Ağız Kopuzu

homus, gubuz, kobuz, şan kopuz gibi isimlerle de kullanılmıştır. Göçten önce de bu çalgı Sibiryaya Tatarları tarafından kullanılmıştır. Ham madde olarak saf dökme çelikten yapılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Teoman Oral şu bilgileri aktarmıştır: “Saf dökme çelikten yapılmaktadır. Hatta kılıç yapımında kullanılan çelikle aynı çelik kullanılmaktadır. Boyut ve şekil itibari ile farklılık gösterebilir. Boyut ve şekil değiştikçe tınıda da farklılıklar oluşabilir.”²⁵

Ağız kopuzu ile ilgili olarak Ercüment Yıldırım şu bilgileri aktarmıştır: “Eskiden köyümüzde ‘komuz’ yapılırmış. Hatta benimde yaptığım komuzlar vardır. Rusya'ya gittiğim dönemde fabrikasını görmüştüm. Orada marketlerde bile satılmaktaydı.”²⁶

2.1.2. Garmon

Akordeon sabit akortludur ve tonal müziğin tamperaman sistemine göre düzenlenmiştir. Aşırı ısı değişikliği dışında, akort durumunu oldukça uzun süre koruyabilir. Değişik yapılarda akordeonlar tasarlanmıştır. Her iki klavyenin tuş yapıları farklı sistemlere göre düşünülmüş ve yapılandırılmıştır. Düğmeli ve Piyano Tuşlu Klavyeler bazı modelinde birlikte bazı modelinde ayrı ayrı kullanılmıştır. Günümüzde bir sağ klavyenin butonlu (düğmeli) veya piyano klavye tuşlu olan modelinin standart bas veya serbest (melodi) baslı çeşitleri yapılmaktadır. Başlıca akordeon çeşitleri: Bandonenon, Chemnitzer Concertina, Anglo Concertina, Harmonyum, Bayan (Butonlu / Düğmeli Akordeon), Azerbaycan Garmonu, Gürcü Garmonu, Piyano Klavye Akordeonlardır. Akor-

²³ Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 18.08.2019.

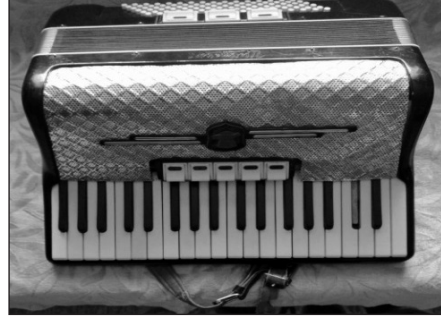
²⁴ URL - 3: <https://yenidenergenekon.com/740-saman-calgisi-temir-komuz-demir-kopuz/>

²⁵ Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

²⁶ Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

deon ailesinden çalgılar başta diatonik dizi yapılsalar da, artık çoğu kromatik dizi düzeninde üretilmektedir.²⁷

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryaya Tatarları Azerbaycan garmonu ve akordeon kullanmaktadır. Konuyla ilgili Teoman Oral ile yapılan görüşmede şunlara şu bilgileri aktarmıştır: “Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde, Tataristan’da ve çevresinde çoğunlukla Azerbaycan garmonu ve akordeon kullanılmıştır.”²⁸

Fotoğraf-4:
Recep Nuri Oral’a Ait Bir Akordeon

Konuyla ilgili olarak Recep Nuri Oral şu bilgileri aktarmıştır:

“Kullandığımız garmon, yuvarlak tuşlu, küçük yapılı, oktavi az ve şarkılarda adı ‘dalyan garmonu’ olarak geçmektedir. Türkiye’ye geldikten sonra garmonun yerini akordeon almaya başlamıştır. Bunun sebebi ise akordeonun icrasının garmondan hem daha kolay olması hem de müzik marketlerde akordeonun bulunması daha kolay olmuştur. Ancak şu an köyümüzde akordeona da garmon demekteyiz. Hatta germen deriz ancak doğrusu garmondur.”²⁹

Ercüment Yıldırım garmon çalgısının Tatarlara ait olmadığını ve Ruslarla kültür etkileşimi sonucunda Tatar müzik kültüründe yer aldığını söylemiştir. Konuyla ilgili olarak şu bilgileri aktarmıştır: “Atalarımız Sibiryaya’dayken akordeon çalmıştır. Zaten akordeon Tatarlara has bir müzik enstrümanı değildir. Tatarlar ve Ruslar etkileşim halinde olduğu için oradan gelmiştir. Sibiryaya’dayken daha çok ‘dalyan garmonu’ kullanılmıştır.”³⁰

2.1.3. Kuray

İki ila yedi parmağı olan uzun, açık bir kristal flüt ve Başkurtların ulusal bir enstrümanıdır. En yaygın kuray türü, kalpte pleurospermum (Pleurospermum uralense) adı verilen nabız atan bir bitkinin kökünden yapılan kuru bir kuray türüdür. Bir kabağın kökleri 2-3 metre uzunluğundadır. Temmuz ayında çiçek açar, ardından Ağustos-Eylül aylarında solar. Eylül ayında kesilerek kuru ve karanlık bir yerde saklanır. Uzunluk, bir bitkinin kökünü kaplayan bir palmiye genişliğinin 8-10 katı ölçülür. İlk delik bitkinin dört parmak yuvarlığında, sonraki üç delik birbirinden iki parmak uzaklıkta, üçüncü delik dördüncü delikten üç parmak uzaklıkta yapılmalıdır. Bir kabağın uzunluğu yaklaşık 510-810 milimetredir. Kuraya’nın aralığı üç oktavdır. Kuray, solo

²⁷ Aziz Ali Elyahu, *Tuşlu ve Körüklü Çalgılar Evreninde Metotlar Üzerinde Karşılaştırmalar İdeal Bir Akordeon ve Garmon Metot Önerisi*, T.C. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 2.

²⁸ Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

²⁹ Recep Nuri Oral ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

³⁰ Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

Fotoğraf-5:
Enis Ziyalı'ya Ait Kuray Çalgısı

ve toplu çalgı olarak kullanılır. Artık bir kuray kaplama ile yapılabilir. Daha kararlıdır ve sesleri doğal bir kuraya seslerine benzer. Uluslararası Müzik Halk Festivali'nde, Uluslararası Öğrenci ve Gençlik Festivali'nde ve nadir müzik aletlerinin icracıları için ulusal yarışmalarda ödül ve diploma kazanan birçok kuray sanatçısı var. Devlet bayrağında ve Başkurdistan'ın devlet amblesinde guray çiçeklerinin bir resmi var. Ünlü guray şarkıcıları Baik-Sasan, I. Murzakev, G. Arginbayev, Y. Itsyanbaev, I. Dilmukhakhmetov, G. Suleymenov, K. Diyarov ve diğerleri ödüllendirildi.³¹

Köyde kuray çalgısı ilk olarak Enis Ziyalı tarafından icra edildiği bilinilmektedir. Göç ettikleri dönemde bu çalgının icrasına rastlanılmamıştır. Konuyla ilgili Enis Ziyalı şu bilgileri aktarmıştır:

“Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde kuray çalgısını benden başka çalan yok. Köye bu çalgıyı il olarak ben getirdim. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünün 100. yıl kutlamalarına rahmetli babam da katılmıştı. Babam akordeon (Garmun) abim ve ben kuray çaldık. Bu çalgı Tataristan Tatarlarının milli çalgısıdır. Bir de Başkurt milli kurayı vardır. O 'ney' çalgısına benzer ve kamaştan yapılır.”³²

2.1.4. Keman

Yapılan gözlem, görüşme ve literatür taraması sonucunda kemanın Sibiryaya Tatar müziklerinde uyumlu olduğu için kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde bu çalgının kullanımı eskiye göre daha az olduğu gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili Ercüment Yıldırım şu bilgileri aktarmıştır: *“Keman çalgısı, Tatar müzikleri ile uyumlu olduğu için kullanılmıştır. Ruslarla olan etkileşim sonucu Tatar müziklerine geçmiştir. Ancak köyümüzde büyüklerimiz tarafından keman yapımında da bulunanlar olmuştur.”³³*

Fotoğraf-6:
Sibiryaya Tatarları Keman ve Akordeon İcrası

³¹ URL - 4: <https://az.wikipedia.org/wiki/Kuray>

³² Enis Ziyalı ile Kişisel Görüşme, 22.11.2020.

³³ Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

2.2. Müzisyenler ve Kaynak Kişiler

2.2.1. Adnan Cengiz

09.03.1951 yılında Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde doğdu. Sanat okulu tesviye bölümü mezunudur. Köy hizmetlerinden emekli olmuştur. Köydeki önemli kaynak kişilerden olan Cengiz, köy ile ilgili önemli fotoğraf, video ve ses kaydı arşivine sahiptir. Köy ile ilgili araştırma yapmak isteyenler için çok önemli kaynak kişilerdendir. Çeşitli TV programlarına katılmış olup köyün tarihi, göç süreci, kökenleri ve kültürel özellikleri hakkında önemli bilgiler vermiştir.

2.2.2. Rahmetullah Kurtaran

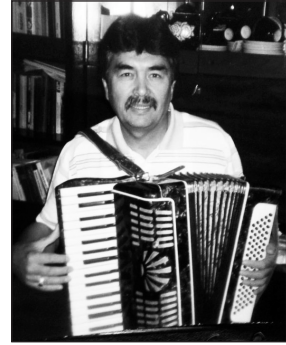
14.04.1962 yılında Böğrüdelik köyünde doğmuştur. İnşaat sektörü ile uğraşmaktadır. Küçük yaşta ağız kopuzu çalmaya başlamıştır. Bu çalgıyı seçmesinin sebebi ise köyde pek çok kişinin çalgı çaldığını görüp heveslenmiştir. Ağız kopuzu çalgısının icrasının kolay olduğunu düşündüğü için bu çalgıyı tercih etmiştir. Ayrıca çeşitli TV programlarında da ağız kopuzu çalmıştır.

Rahmetullah Kurtaran köyde yaşayan ve yaşamış pek çok kişiden beyitler derlemiş olup köye gelen araştırmacılarla bu beyitleri paylaşmıştır. Ayrıca Sibirya'da da önemli sempozyumlardan davet almış olup konuşmacı olarak bu programlara katılmıştır.

2.2.3. Ercüment Yıldırım

11.11.1956 yılında Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde doğmuştur. Bayan giyim konfeksiyon ustasıdır. Konya genelinde babası Hacı İzzet Yıldırım ile çeşitli konserler vermiştir. Müziğe babasının keman çalıyor olmasından dolayı heveslenip başlamıştır. Böğrüdelik köyünün 100. yıl kutlamalarında folklor ekibine başkanlık etmiştir. Çeşitli konserlerde yer almıştır. TRT gibi önemli TV programlarında canlı yayına katılmıştır. Çeşitli il ve ilçelerde tepreş şenliklerine katılıp konserler vermiştir. Tataristan'da da çeşitli dinletiler vermiştir. Köy düğünlerinde bağlama çalmış, gençlerin düğünlerini yapmıştır. Akordeon, bağlama ve ağız kopuzu çalgılarını çalmaktadır.

2.2.4. Sebahattin Orhan

13.08.1970 yılında Böğrüdelik köyünde doğmuştur. Konya Emniyet Genel Müdürlüğü'nden sivil memur olarak emekli olmuştur. Akordeon, bağlama, dutar, tar ve kabak kemane çalmaktadır. Köydeki Tatar türkülerini icra eden son kişilerdendir. Önceden yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle belirli oranda görme ve işitme kaybı yaşayan Orhan, "L.V. Bethooven'ın da duyma engeli vardı ama dünyaya damgasını vurdu. Ben neden köyüm için bir şeyler yapma-

yaayım.” diyerek çalışmalarını sürdürmüştür. Cihanbeyli - Böğrüdellik köyü müzik kültürüne katkı sağlamak ve kültürü yaşatmak için Cihanbeyli - Böğrüdellik köyüne hem pentatonik hem de çeşitli formlarda besteler yapmıştır. Göç ettikleri Cihanbeyli - Böğrüdellik köyünde müziğin yaygın olmaması hatta neredeyse hiç müzik enstrümanının kullanılmamasına rağmen atalarının getirmiş olduğu pentatonik müzik formunu sürdürmüş, gelişen teknolojiyle birlikte pentatonik müziğin yerini popüler müziğe bırakmamak için elinden gelen çalışmalarını da yapmıştır. Ayrıca elinde bulunan çeşitli malzemelerle rebap, kabak kemane gibi çalgıların yapımı için çaba göstermektedir.

2.2.5. Recep Nuri Oral

01.02.1957 yılında Cihanbeyli - Böğrüdellik köyünde doğmuştur. Köyde çiftçilikle uğraşmaktadır. Akordeon çalmaktadır. Köye ait türkülerin hemen hemen hepsini çalıp söylemektedir. Dedesi ve amcaları da keman çalmaktadır. Küçük yaştan itibaren müziğe hevesli olan Oral, duyduğu ezgileri unutmadığını söylemiştir. Annesi ve babasının da pek çok beyiti bildiği ve seslerinin güzel olduğunu söylemiştir. Dedesi Ataulla Oral çalgı yapımı ile uğraşmış, kendi çabalarıyla keman yapımında bulunmuştur. Ayrıca Ataulla Oral adına yapılmış ‘Ataulla Küy’ bulunmaktadır.

2.2.6. Behçet Kılınç

24.08.1932 yılında Böğrüdellik köyünde doğmuştur. 20 yaşında Eskişehir’de yaşadığı trafik kazası sonucunda TSK’dan malulen emekli olmuştur. Köyde çiftçilik ile uğraşmaktadır. Küçük yaştan bu yana akordeon çalan Behçet Kılınç çeşitli TV programlarında yer almış olup köye gelen yurt içinden ve yurt dışından araştırmacılara yardımcı olmuş önemli kaynak kişilerdendir.

2.2.7. Teoman Oral

27.04.1977 yılında Konya - Cihanbeyli ilçesinde doğmuştur. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği’nden mezun olmuştur. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli dinleti ve konser çalışmalarında bulunmuştur. Bu konser ve dinletilerde Türkçe ve Tatarca şarkılar söylemiştir. “O Ses Türkiye” isimli yarışma programında sahne almıştır. Tataristan’daki akraba ve arkadaşlarıyla ilişkileri devam etmekte olup 2020 yılında Eskişehir Kazan Tatar Derneği tarafından düzenlenen Sabantuy Bayramı’nda da müzik dinletisi vermiştir.

2.2.8. Ahmet Salih Akyürek

03.08.1967 yılında Cihanbeyli - Böğrüdellik köyünde doğmuştur. Çiftçilik yapmaktadır. Çocukluğundan bu yana Tatar yırlarını severek dinlemektedir. Köy türkülerinin çoğunu bilip söylemektedir. Köylüler kendi aralarında çalıp söylediğinde ya da müzikli eğlencelerde köy türkülerini Ahmet Salih Akyürek’de söylemektedir. Köylüler sesini çok beğendikleri için ona “Köyümüzün

Zeki Müren’i demektedirler. Kendisi köydeki önemli kaynak kişi ve müzisyenler arasında yer almaktadır.

2.2.9. Müşfika Banu Ziyalı

“1973 yılında Konya’da doğdum. Kendimi hatırladığımdan beri şarkı söylerim. Annemin söylediği ninniler, dede ve ninelerimden duyduğum şarkılar hala kulaklarımdadır. 13-14 yaşlarımda yoğun bir şekilde Tatarca’ya yöneldim. Dedem Abdürreşit Çetin’in ses kayıtlarını dinler, onun gibi söylemeye çalışırdım. Kuzenim Sebahattin Orhan ağabeyimin öncülüğünde kurulan müzik topluluğumuz köyde büyük heyecan yarattı. Ben o yıllarda

bir Özbek çalgısı olan rübab (koçkarca) çalmayı öğrendim. Biz grup olarak güzel etkinlikler içinde yer aldık, konserler verdik.

Benim konserlerde sergilediğim Tankı Küy, bilenler tarafından çok beğenildi. Özellikle büyüklerimin takdirini kazandım. Dört farklı uzun küyü biliyordum. O küylerin bizimle birlikte yok olmasını istemiyorum.

Bu anlamda yaptığınız çalışmalarını, emek ve çabayı çok önemsiyorum. Uzun küylerin notaya alınması fikri her zaman aklımdaydı. 2000 yılında Enis Ziyalı (Fenis Ziyalı) ile evlendik. Onunla da ilk ortak payımız müzik oldu. Şimdi evimizde müziğin, özellikle Tatarca müziğin yeri büyük. Biz evde kuraylar, rübablar çalıp şarkılar söylemeye devam ediyoruz. Ben ayrıca beş yıl THM topluluğuna devam ettim. Müzik içinizde olunca sizi bırakmıyor ya da siz bırakamıyorsunuz.

Kültürümüze yaptığınız değerli katkılardan dolayı çok teşekkür ederim. Yolunuz açık olsun.”³⁴

2.2.10. Fenis Ziyalı

14.10.1975 yılında Tataristan / Arça ilçesi / Öçili köyünde doğmuştur. Eşi Müşfika Banu Ziyalı ile yaptığı evlilik sonucunda Türk vatandaşlığı alıp kütüğünde Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü geçmektedir. Antalya’da avukatlık yapan Ziyalı, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans mezunudur.

Müzisyen bir ailenin evladı olan Fenis Ziyalı, Tataristan bölgesine ait olan ‘kuray’ çalgısını çalmaktadır. Çeşitli konser ve dinletilerde yer almış olup Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryalı Tatarları müzik kültürü hakkında önemli kaynak kişilerdendir. Ayrıca Fevziye Bayram’ın yazmış olduğu ‘Küçüm Han’ isimli kitabın çevirisini yapmıştır.

2008 yılı Haziran ayında Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde ‘Böğrüdelik Köyü 100. Yıl Şenlikleri’ni organize etmiştir. Bu şenliklere Tataristan kültür bakanına haber vermiş olup köye pek çok gazeteci, tarihçi ve müzisyen gelmiştir.

³⁴ Müşfika Banu Ziyalı ile Kişisel Görüşme, 13.08.2020.

Fotoğraf-7:
Tümata (Adnan Cengiz Fotoğraf Arşivi)

2008 yılı Haziran ayında Sabantuy³⁵ milli bayramını Cihanbeyli - Böğrüderek köyünde organize etmiştir. Ancak bu bayramda daha çok müzikal etkinliklere yer verilmiştir.

3. Tümata

Tümata, 1976 yılında, Türk Musikisi'nin doğuşunu, gelişmesini, tedavi değerini, repertuar ve enstrüman zenginliğini araştırmak ve tanıtmak amacı ile Yrd. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç tarafından kurulmuştur (URL-5). Türk musikisi ile ilgili önemli araştırmalar yapan Marmara Üniversitesi'ne bağlı Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde, Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Birimi olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Cihanbeyli - Böğrüderek köyünde de önemli alan çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Yaptıkları çalışmalardan sonra her sene köye gelip köylü halkıyla güzel ilişkiler kurmuşlar, çeşitli etkinlikler düzenlemişler ve Cihanbeyli - Böğrüderek köyü türkülerini de derleyip kayda almışlardır.

Cihanbeyli - Böğrüderek köyünden Sebahattin Orhan ise Tümata'nın köyle kurdukları ilişkilerden dolayı sonraki geldiklerinde ise onları ezanla karşılamışlardır. Ezanla karşılamalarının sebebi ise gelin çıkarken, asker uğurlama ya da köye önemli bir misafir gelince ezanla karşılanırmış.

Seniye Udmir'in notlarında Tümata'nın Cihanbeyli - Böğrüderek köyüne gelişini şu bilgilerle aktarmıştır:

"1972 yılında köyümüze Tümata grubu geldiğinde değerli insan doktor Oruç Güvenç beyin kurduğu müzik grubunun konserinde Tümata grubu Türk musikisini araştırma ve tanıtma vakfının kısaltılmışıdır. Müziğin insan hayatındaki yerini anlatan birçok araştırmalar yapan ve bu araştırmalarda müziğin hastalıkların tedavisinde kullanıldığını, eskiden şifahanelerde hangi müziğin ve hangi müzik aletinin hangi hastalıklara iyi geldiğini araştırmış. Kazak, Kırgız, Uygur, İdil - Ural Türklerinin Altay Türklerinde kullanılan müzik aletlerini biriktirip müziği müze haline getiren özellikle Altay Türklerinin Baksı dansının insan vücudunda sağladığı

³⁵ Sabantuy: Haziran ayının ilk haftaları köylerde, ikinci haftası ilçelerde, son hafta başkent Kazan'da kutlanılan Tatar bayramıdır (Feniz Ziyalı ile Kişisel Görüşme, 13.08.2020).

yararlarını danslarla sergileyerek, su sesinin müzikle birleşerek hastalıklar üzerindeki etkisini dünyaya tanıtan grubun başkanı, değerli insan doktor Oruç Güvenç beyin grubu köyümüzde halkın ruhunu gıdalandırmışlardı. Dünya yüzünde, Türk müziğine bu kadar hizmet veren başka bir insan geleceğini ve onun kadar müziğe gönül vererek özveriyle çalışan bir grup olacağını sanmıyorum. İşte bu grup köye geldiğinde ben on sekiz yaşındaydım. Gündüz kadınlara akşamda erkeklere olmak üzere iki konser vermişlerdi. Konserde Tatar müziğinden ve danslarından çeşitli örnekler sergilemişlerdi. Bizim dinlemiş olduğumuz bizim kültürümüze ait şarkılar bile vardı. Konserde unutulmaz bir duygu seli yaşanmıştı. O yaşta olma rağmen konseri ağılayarak izlemiştim ve etrafıma baktığımda birçok insanın ağladığını görmüştüm. Bu olay köyümüz halkı üzerinde büyük bir etki yaratmıştı.³⁶

4. Küy Kavramı

Küy kelimesi, tarih boyu çeşitli anlamlarda ve toplumlarca kü, küğ, kö, kök, köy gibi çeşitli isimlerle kullanılmıştır.

Küy (kü, küğ, kö, kök, köy) şu şekilde tanımlanmıştır: şarkı, ezgi. Kalıplaşmış müzik eseri. Anadolu'da, Asya'dan göçen Türk toplulukları tarafından kullanılmıştır. Bunun dışında Türkiye'deki halk müziklerinde bilinmez. Günümüzde Asya'da yaşayan bazı Türk toplulukları arasında da hala kullanılmaktadır. Divanü Lugat'it - Türk'te "Kög: şüirin vezni, uruzu, ırın ölçüsü, arlamakta sesin yükselip alçalması" açıklamasının yanında, "Köglemek: İrlamak, teganni etmek; köglenmek, şarkı söylemek ırlamak, teganni etmek, sesi yükselte alçalta şarkı çağırma" biçimleri ile veriliyor. Türkiye'de bazı müzikologlar tarafından şarkı, ezgi, türkü hatta müzik yerine önerilip kullanıldıysa da yaygınlaştırılamamıştır.³⁷

Başka bir "Küy" tanımında ise Gazimihal bu kavramı "Kök" olarak kullanmıştır. Konuyla ilgili olarak Gazimihal şu bilgileri aktarmıştır: "Eski lügatlerde "Kök" kelimesi, hem sema, hem de lâhin, beste manalarına mazbut bulunduğuna göre, hakikaten ufuk ve enginlik hissini veren uzun havaların, bu tabir ile olan mana mutabakatı anlaşılır... Şu halde Kök'ler, hiç değilse ekseriyetle usülsüzdürler."³⁸

'Küy' kelimesi 'Kök' olarak da ifade edilmekte ve 'Gök' anlamına gelmektedir. İslamiyet öncesi Türklerin inancı olan 'Gök Tanrı' inancı ile de bağlantılı olduğunu düşünebiliriz. Müziğinde gökten gelen tanrısal bir olgu olduğu düşünülmüş olabilir. Fakat müziğin dünyanın sesi olduğu hem 'Tasavvuf-ta' hem de İslam öncesi inanışla geçmektedir. Her ne kadar Türklere ait her şeyi Şaman kültürüne bağlamak doğru olmasada Küy'lerin temelini inanç kökenli olduğunu düşünmekteyiz. Kökeninde ayine dayalı müzik kültürüne zaman içerisinde tabiat, doğa ve oyun girmesiyle birlikte değişikliklere maruz

³⁶ Seniye Udmir'in notlarından alınmıştır.

³⁷ Duyugulu 2014:312 akt. Resul Bağ, "Türk Dünyasında Küy (Küg)'den Türkü'ye Köroğlu Çeşitlemeleri", V. Uluslararası Türk Dünyası Araştırma Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt: 2, Niğde 2018, s. 594.

³⁸ Gazimihal, a.g.e., s. 216.

kalmıştır. Bu metinlerde de anladığımız kadarıyla Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Türk topraklarında söylenen sözle ya da sözsüz eserlerin tümü küğ olarak tanınmakta idi. Zaman içerisinde ‘Türklere ait Küy’den ‘Türküy - Türkü’ün türediğini düşünmekteyiz.³⁹

Kazak Türkleri ise bu kavramdan “Küy” olarak bahsetmiştir. Konuyla ilgili olarak İpek şu bilgileri aktarmıştır:

“Kazak Türkleri ata sazı dombırayı iyi bir vaziyette saklamış ve bu güne getirmişlerdir. Kazak Türklerinde dombıra repertuarları oldukça geniştir. Dombıra repertuarlarını oluşturan türlerden biri de küy olarak adlandırılan ve sözü olmayan saz eserleridir. Küylerin de kendi içinde çeşitli kolları vardır. Kazak Türkleri acılarını, sevinçlerini, hasretini, aşkını dombıra ile, küy ile dile getirmişlerdir. Kazak Türklerinin büyük küyşileri (küycü, bu ezgileri çalan kişi) ve muazzam küyleri vardır.”⁴⁰

Küy ile ilgili Sebahattin Orhan şu bilgileri aktarmıştır: “Küy makama karşılık gelir. Uzun Küy sanat müziği makamları gibi kısa yani kısa küy halk müziği gibi halka mal olmuş icrası nispeten kolay makamlardır.”⁴¹

Her ne kadar Sebahattin Orhan’a göre uzun küyü Türk Sanat Müziği’ne ve kısa küyü Türk Halk Müziği’ne benzetse de buradaki benzerlik Âşıklık geleneğine daha çok benzemektedir. Âşıklık geleneğinde âşıklar, kendi çalgılarıyla toplumda meydana gelmiş herhangi bir olayı beyit haline getirip belirli ezgiler içerisinde söylemektedir. Cihanbeyli - Böğürdelik köyünde söylenen küylerde de çoğunlukla belirli ezgilerin üzerine beyitler yerleştirilerek oluşturulmuştur.

Âşıklık geleneği ile ilgili Sakaoğlu şu bilgileri aktarmıştır:

“Temelleri İslam öncesi döneme kadar uzanan Aşık Tarzı Şiir Geleneği halk edebiyatının bir kolu olarak günümüze kadar uzanmıştır. Genellikle sözlü geleneğe ve doğaçlamaya dayanan; hece ölçüsü, dörtlük nazım birimi, yarım kaftıye gibi unsurlar taşıyan; aşk, ayrılık, gurbet, kahramanlık, ölüm... duygularını koşma, semai, varsağı, destan gibi nazım şekilleri ve sade bir Türkçe ile saz eşliğinde terennüm etme geleneği olarak süregelmiştir. Âşık edebiyatının temsilcileri 16. yüzyıla kadar “ozan” adını kullanırken 17. yüzyılda bu kelime olumsuz anlamda kullanılır olmuş ve tasavvufun da etkisiyle bu edebiyatın temsilcileri arasında “aşık” adı yaygınlaşmıştır.”⁴²

Özbek folklor müziğinin içinde yer alan Küy kavramı diğer Türk halklarında da görüldüğü gibi hikâyesi olan eserlerdir. Özbek Türkleri ata-babadan kalmış olan geleneğe göre Küy kavramına “Navo” diye adlandırmaktadırlar. Navo sözü, Fars dilinde “*hâva*” olarak gösterilmekte ve melodi, motif anlamına

³⁹ Resul Bağ, “Türk Dünyasında Küy (Küğ)’den Türkü’ye Köroğlu Çeşitlemeleri”, *V. Uluslararası Türk Dünyası Araştırma Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Cilt: 2, Niğde 2018, s. 594.

⁴⁰ Semih İpek, “Bir Kazak Küyü: “Aksak Kullan” / A Kazakh Kui: “Aksak Kullan”, *Anasay*, Ankara 2017, s. 138.

⁴¹ *Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme*, 30.01.2020

⁴² Sakaoğlu, 1998, s. 369 akt. İzzet Yücetoker - Meral Bahar, “Cumhuriyet Dönemi Şiir ve Müzik: Âşıklık Geleneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırma Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Afyonkarahisar 2011, s. 23.

gelmektedir. Özbek dili sözlüğünde ise “наво” müzik, melodi ve perde anlamına gelmektedir. Tacik dilinde de melodi ve motif anlamına gelen bu söz doğu Asya ülkelerinin ortak terimidir.⁴³

Orta Asya'nın musikibilim yazınında da sıkça rastlanan bu terim, Kazakça'da (küy)⁴⁴ ve Kırgızca'da (küü)⁴⁵ çalgısal musiki anlamında kullanılır. Çoğunlukla doğaçlama bölümlere yer veren küğler genellikle tek bir çalgıyla yalın olarak seslendirilir.⁴⁶

Sonuç

Zengin bir müzik kültürüne sahip olan Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde müzik çok önemli bir yere sahiptir. Müziklerinden çoğunlukla akordeon, ağız kopuzu, keman kullanılmakta olup göçten sonra cümbüş, rebap, bağlama, kabak kemane, rebap gibi yaylı çalgılar kullanılırken akordeon, piyano ve org gibi tuşlu çalgılarda kullanılmaktadır.

İncelediğimiz Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü küyleri 4 + 4 = 8'li hece ölçüsü, serbest hece ölçüsü, 2 + 3 = 5'li hece ölçüsü ve 5 + 4 = 9 ve 6 + 3 = 9'lu hece ölçüleri kullanılmıştır.

Asya ve Anadolu'da yaşayan Türk toplulukları şarkıya küy, kü, küğ, kö, kök, köy, cır, ır gibi isimler vermişleridir. Şen'in “Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Türküleri” isimli yüksek lisans tezine türkü ile ilgili olarak; “Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde türküye “yır”, türkü söylemeye ise “yır yurlamak” denilmektedir.”⁴⁷ Köyde türküler hala söylenmeye devam etse de 1990'lardan önce olduğu gibi şenlikler, düğünler, tiyatrolar vb. etkinliklerin devamlılığının gelmemesinden dolayı bu türkülerini genellikle bilenler kendi aralarında söylemektedirler.

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü türkülerini teknik açıdan incelendiğinde türkülerinin büyük çoğunluğunun pentatonik müzik yapısına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünden Sebahattin Orhan'ın yapmış olduğu bazı çalışmalarda pentatonik müziğin dışına çıkıldığı görülmüştür. Bu çalışmalar; kendi yazmış olduğu ya da başkalarından derlemiş olduğu beyitleri pentatonik müzik formunun dışına çıkararak bestelemiş olduğu müziklerdir. Bunun sebebi ise farklı müzikleri kullanarak kendi kültürümüzü anlatmaya çalışmak olarak belirtmiştir. Sebahattin Orhan'ın pentatonik müzik formunda da bestelemiş olduğu türkülerde bulunmaktadır.

Cihanbeyli - Böğrüdelik köyünde 1990'lardan önce düğünler kendi köylerinde ve kendi halk müzikleri ile yapılırken 1990'lardan sonra düğünlerin

⁴³ Aynur Kaztuganova, *Kazaktın Aspaptı Muzika Kontekstindegi Amau Küyleri*, Kurmangazi Adındaki Kazak Milli Konservatuvarı, Basılmamış Doktora Tezi, Almatı 2007, s. 112 akt. Sedat Solakoğlu, *Türklerde Küy Sanatı ve Kazak Türklerinin Küy Geleneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Folklor ve Müzikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011.

⁴⁴ Kazak çalgısal küğleri için bkz. Elemanova vd. (2006); Mergaliev vd. (2000); Mukhambetova (2002) ile Raiymbergenov vd. (1990).

⁴⁵ Kırgız çalgısal küğleri için bkz. Diushaliev vd. (1999); Slobin (1969); Tumanov (1990) ile Zataevich (1971).

⁴⁶ Feza Tansuğ, “Türk Dünyasında Çalgısal Musiki ve Küğler”, *Folklor Edebiyat*, 2017, s. 60.

⁴⁷ Nesrin Şen, *Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Türküleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996, s. 323.

yerini civar il ve ilçelerdeki düğün salonlarında yapılmaktadır. Düğünlerde çalan müzisyenler bölgedeki mahalli sanatçılardır. Düğünlerdeki çalgılar ise genellikle org ve bağlama olmaktadır. Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü'nde yapılan Tatar şenlikleri artık sona ermiş ve sadece Eskişehir'de yaşayan Tatarlar tarafından düzenlenen "*Geleneksel Tepreş Şenlikleri*"ne gidilmektedir. Eskiden müzik grupları kurulurken, kendilerinin yazmış ve oynamış oldukları tiyatrolar oynanırken şimdi ise köyde yaşayan genç ve orta yaştaki bireylerin çoğunluğu iş, eğitim, sağlık gibi sebeplerden dolayı Türkiye'nin ve dünyanın farklı yerlerine dağılmasıyla birlikte köyde insanlar bir araya gelemediğinden dolayı bu tip etkinlikler gerçekleşmemektedir.

Sibirya Tatarları, Cihanbeyli - Böğrüdelik köyüne geldikleri günden itibaren müzikal kimliklerini koruma çabasında bulunmuşlardır. Özellikle gözlem, görüşme, video ve ses kayıtları incelendiğinde, 1990'lı yıllara kadar köyde şenlik, düğün, nişan, sünnet gibi müzikli eğlencelerin devamlılığı sağlanmıştır. Ancak 1990'lı yıllardan sonra iş, eğitim, sağlık gibi sebeplerden dolayı birçok kişi farklı bölgelere göç etmiştir. Yaşanan göçlerden dolayı insanlar bir araya gelememiş ve müzikli eğlencelerin eskisi kadar devamlılığının sağlanamadığı gözlemlenmiştir.

Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Sibirya Tatarları tarafından müzikal kimliğin korunma çabaları devam etmektedir. Bununla ilgili olarak Adnan Cengiz köy ile ilgili önemli fotoğraf, video, ses kaydı ve kitap arşivine sahiptir. Rahmetullah Kurtaran sık sık Türkiye ve Sibirya'da düzenlenen Tatarlarla ilgili önemli organizasyonlardan konuşmacı olarak davet almaktadır. İmkanları dahilinde bu organizasyonlara katılıp Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibirya Tatarlar kültürü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Sebahattin Orhan, Recep Nuri Oral, Ahmet Salih Akyürek, Behçet Kılınç, Ercüment Yıldırım, Teoman Oral, Seniye Udmir, Müşfika Banu Ziyalı, Fenis Ziyalı gibi önemli organizasyonlarda yer almış kaynak kişiler müzikal kimliğin korunmasında önemli bir yere sahiptir.

Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü müzikleri ile ilgili yapılmış olan akademik tek çalışma "*Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Türküleri*" isimli Nesrin Şen'in 1996 yılında hazırlanmış olduğu yüksek lisans tezi vardır. Ancak bu tez edebiyat alanında hazırlanmış olan bir tezdır. Bu tip çalışmaların sayısının artırılması ve derlenmiş olan türkülerin notaya alınıp kayıt altında tutulması ve elde edilen verilerin ilgili bakanlık tarafından arşivlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; yerinden edilmiş toplulukların sanatsal ürünleri olan popüler müzikler nostaljisi, toplumda bağdaşık ritüeller zinciri oluşmasını sağlar. Göçmenler için müzik, geride bırakılan bir vatanın özlemini ifade edebilir. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyündeki Tatarların yaptıkları müziğin temelinde Sibirya'daki kökenlerine hasret, özlem metinleri ve buna bağlı olarak Türkiye'deki diasporası için duygusal bir çapa görevi görmektedir. Bu durum, popüler müziğin zorlu sosyal koşullar altında bir kimlik duygusu geliştirilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Bu şekilde, diasporik toplulukların popü-

ler müzik nostaljisi, uzak zamanların ve yerlerin anılarıyla anlamlı bir ilişki kurmayı sağlar. Cihanbeyli - Böğrüdelik köyü Sibiryaya Tatarları; yaşadıkları zorlu göçten sonra Anadolu topraklarında da kendi kültürlerini devam ettirme çabası içerisinde olduklarıdır. Ancak teknolojinin gelişmesi ve popüler kültürün insanlar üzerindeki etkisi sadece Sibiryaya Tatarları ve Türkler arasında değil dünya genelinde toplumlar arasındaki kültürel farklılıkların azalmasına neden olmuştur.

Kaynaklar

BAĞI, Resul: “Türk Dünyasında Küy (Küg)’den Türkü’ye Köroğlu Çeşitlendirmeleri”, *V. Uluslararası Türk Dünyası Araştırma Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Cilt: 2, Niğde 2018.

_____ : *Osmanlı Devleti Nahil’ından Ürgüp Nahil Övme Geleneğine*, Eğitim Yayınevi, Konya 2020.

BEYREMOVA, Fevziye - akt. ALKAYA, E.: “18. Yüzyılda İslam’a Karşı Saldırı ve Tatarların Zorla Hristiyanlaştırılması”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume: 9, Issue: 4, Ankara 2014.

DÜNDAR, Cevat: *Anadolu’da Bir Fener*, Horozoğlu Ofset Matbaacılık T.A.Ş., Konya 2007.

ELYAHU, Aziz Ali: *Tuşlu ve Körüklü Çalgılar Evreninde Metotlar Üzerinde Karşılaştırmalar İdeal Bir Akordeon ve Garmon Metot Önerisi*, T.C. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.

GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp: *Anadolu Türkülerimiz ve Musiki İstikbalimiz*, Çev. M.S. Ergan - A.Ş. Ak, Ötüken Yayınları, Ankara 2006.

İPEK, Semih: “Bir Kazak Küyü: “Aksak Kullan” / A Kazakh Kui: “Aksak Kullan”, *Anasay*, Ankara 2017.

SOLAKOĞLU, Sedat: *Türklerde Küy Sanatı ve Kazak Türklerinin Küy Geleneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Folklor ve Müzikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011.

ŞEN, Nesrin: *Cihanbeyli - Böğrüdelik Köyü Türküleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

TANSUĞ, Feza: “Türk Dünyasında Çalgısal Musiki ve Küğler”, *Folklor Edebiyatı*, 2017.

TOPSAKAL, İlyas: *Sibiryaya Tarihi*, Ötüken Neşriyat Aş. Yayın No: 1237, Kültür Serisi: 708, İstanbul 2017.

YÜCETOKER, İzzet - BAHAR, Meral: “Cumhuriyet Dönemi Şiir ve Müzik: Aşıklık Geleneği”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırma Dergisi, Sayı: 1, 2011.

URL KAYNAKLAR

URL - 1 Erişim Adresi: “Konya Cihanbeyli Böğrüdelik Mahallesi Uydu Görüntüsü Haritası”, <https://www.canlimobeseizle.com/uydu-goruntusu-haritasi/konya-cihanbeyli-bogru-delik-mahallesi/>, Erişim Tarihi: 04.02.2021.

URL - 2 Erişim Adresi: “Cihanbeyli’de Yaşayan Tatarlar Geleneklerinden Vazgeçmiyor”, <https://www.haberler.com/cihanbeyli-de-yasayan-tatarlar-geleneklerinden-3650381-haberi/>, Erişim Tarihi: 04.02.2021.

URL - 3 Erişim Adresi: “740 Şaman Çalgısı: Temir Kopuz (Demir Kopuz)”, <https://yenidenergenekon.com/740-saman-calgisi-temir-komuz-demir-kopuz/>, Erişim Tarihi: 03.02.2021.

URL - 4 Erişim Adresi: “Kuray”, <https://az.wikipedia.org/wiki/Kuray>, Erişim Tarihi: 31.01.2021.

URL - 5 Erişim Adresi: “Tümata”, <https://tumata.com/>, Erişim Tarihi: 24.07.2019

Kişisel Görüşmeler

Adnan Cengiz ile Kişisel Görüşme, 15.05.2018.

Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme, 11.08.2020.

Ercüment Yıldırım ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

Müşfika Banu Ziyalı ile Kişisel Görüşme, 13.08.2020.

Rahmetullah Kurtaran ile Kişisel Görüşme, 26.01.2019.

Recep Nuri Oral ile Kişisel Görüşme, 18.04.2020.

Recep Nuri Oral ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme, 16.08.2019.

Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme, 30.01.2020.

Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme, 18.04.2020.

Sebahattin Orhan ile Kişisel Görüşme, 11.08.2020.

Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 18.08.2019.

Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 18.08.2019.

Teoman Oral ile Kişisel Görüşme, 02.02.2021.

Extended Abstract

Cihanbeyli / Bogrudelik Village Siberian Tatars And Music

As a result of both its geographical location and various cultural interactions (wars, migrations, trade, education etc.), Anatolia contains many ethnic groups. Among these ethnic groups, there are also Siberian Tatars who are the subject of research. The Siberian Tatars who are originally Uzbek, migrated to Siberia as a result of the collapse of the Altinorda State. In Siberia, this community was called Tatar. As a result of their discovery of important gold mines and durable animal furs in the Siberian lands, the Russians wanted to tie this region to tribute. After years of persecution and torture of the Russians, they decided to migrate. Having an important place among Siberian Tatars, Abdulresit Ibrahim's good relations with Abdulhamid the 2nd and the fact that Islam can be lived comfortably in Anatolia are important factors in the migration of Siberian Tatars to Anatolia.

Even though there are disagreements about going to Turkey in the Siberian Tatars, the majority were sympathetic to come Turkey to live with Islam comfortably. Records of those who want to go to Turkey had been recorded by Yuvanbas Muhammadi and he relayed the records to the Istanbul government also. Abdulresit Ibrahim who has good relations with Turkey, met with Abdulhamit and after this meeting, Tatars were shown certain places to settle in; Edirne, Konya, Damascus and Bursa.

The process of history, language, religion, culture, tradition and migration of Cihanbeyli/Bogrudelik village Tatars, which came to Anatolia in 1907; is discussed within the field of study. The musical culture of the Siberian Tatars living in the village of Cihanbeyli/Bogrudelik was studied in their socio-cultural life. In the same context, whether Siberian Tatars lost their cultural characteristics, whether they were assimilated about their origins as a result of cultural interactions between Turks and Siberian Tatars, and their language, culture, traditions and social structures were analyzed in the context of folk songs.

There are currently Kazan Tatars, Bashkir Tatars, Nogai Tatars and also Crimean Tatars in a few households in the village. Most of the villages neighboring Cihanbeyli/Bogrudelik village are villages of Kurdish origin. Therefore, as a result of marriages between these villages and Cihanbeyli/Bogrudelik village there are households of Kurdish origin in Cihanbeyli/Bogrudelik village. Bulgarian immigrants living in the village were settled in Cihanbeyli/Bogrudelik village by the government of the period in the 1950's. Those who speak Tatar speak Tatar among themselves in the village. However, outside of the village, they call themselves Siberian Tatars.

Many important events, facts and feelings of the Cihanbeyli/Bogrudelik Siberian Tatars such as migration, wars, love, joy and sadness are hidden in their music. Siberian Tatars write couplets about instant events and read them through certain pentatonic melodies.

The sound structure, music forms, syllable measures and rhythmic structure of the folk melodies called "yur" obtained as a result of the interviews with the source person and participant observation and the ten musicians living in village Cihanbeyli/Bogrudelik and immigrating from this village were studied.

Cihanbeyli/Bogrudelik village Siberian Tatars' folk melodies, which represent an important part of our research topic, have provided us with important data in terms of musical identity. Therefore, the musical analyzes of this folk music that we have compiled have been made in detail. At the same time, studies have been made on musical entertainment such as weddings, henna, engagement, and festivals.

As a result of the analysis of the data obtained from the study, it was observed that the Siberian Tatars of Cihanbeyli/Bogrudelik village had problems in the transfer of music culture to future generations due to economic reasons, popular culture and cultural interactions, but it was also observed that a certain segment made efforts to maintain the culture rather than disappear.

Looking at the lyrics of the Siberian Tatars of Cihanbeyli/Bogrudelik village, it was observed that subjects such as migration, love, longing, sadness were handled more than emotions such as joy and joy. The reason for this is that the Siberian Tatars of Cihanbeyli/Bogrudelik village, before their immigration, fought centuries - long wars with the Russians at certain intervals. Therefore, as a result of the wars, young and old Siberian Tatars were tortured, lost their loved ones, confiscated their possessions and their beliefs. As a result of the difficulties caused by the Russians during the migration period, they had to migrate during the harshest times of the winter months. Some children and elderly people who were on board during the migration could not stand the weather conditions and were martyred. Therefore, during the migration, the first child was a martyr in the sea. After the migration, anyone can hold a weapon fought side by side with the Turks in World War I. The government of the time did not want to get them into the war. However, they voluntarily participated in the war. They did not accept the salaries of martyrs and veterans given to the families of the martyrs. There have been many Siberian Tatars captured by the enemy soldiers in the war. While the wars, migration, suffering, heroism and captivity they lived through did not fit into bold books when they were written down, many events fit into their couplets, folk songs and pentatonic music.

Tragic events such as wars and migrations have left traumatic marks on the Siberian Tatars. Therefore, it is seen that these elements are identified with the Siberian Tatar culture in Cihanbeyli/Bogrudelik village. In the study, the socio-cultural life in the village, its history, migration process and the music culture of Cihanbeyli/Bogrudelik village, the most important part of the study, were tried to be handled by using observation, participant observation, semi-structured interview and literature review methods. The folk melodies reached in this music culture were noted one by one, their musical analysis was made and the syllable measures of the words in the songs were determined. As a result of the investigations, it was observed that the musical identity of Cihanbeyli/Bogrudelik village Siberian Tatars tried to maintain their existing culture after the migration.

This research aims to write down the ethnic and musical structure of Siberian Tatars living in Cihanbeyli/Bogrudelik village since 1907, and the permanence of this cultural richness is aimed. During the literature review, it was observed that there are very few academic studies on Siberian Tatars in Cihanbeyli/Bogrudelik village. This research is important in terms of the fact that there are very few and up-to-date musical scientific studies on the subject.